

Вікторія Іванова,
здобувачка другого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»(м. Полтава)

Науковий керівник: **Інна Сьомкіна,**
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО, НА ОСНОВІ ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВОГО СПІЛКУВАННЯ

Постановка проблеми. У сучасному світі гендерна рівність визнається не лише одним із основних прав людини, а й необхідною умовою для досягнення миру, процвітання і сталого розвитку суспільства.

Однак, на сьогоднішній день важливою соціальною проблемою залишається розповсюдження гендерно зумовленого насильства, що є структурним і глобальним явищем, для якого не існує соціальних, економічних чи національних кордонів. Вразливість до насильства за ознакою статі також значно підвищується під час війни, адже війна «оголює» ті проблеми, які були в мирний час, і підсилює їх [1]. Отже, через повномасштабне вторгнення російських військ на територію України ця проблема ще більш загострилася й потребує пошуку ефективних шляхів її подолання.

Виклад основного матеріалу. Згідно з міжнародним визначенням Міжвідомчого постійного комітету Організації Об'єднаних Націй, гендерне насильство (gender-based violence) – це широкий та всеохоплюючий термін, який використовується для опису будь-якого шкідливого діяння, вчиненого проти волі особи та заснованого на соціально обумовлених (тобто гендерних) відмінностях між чоловіком та жінкою. Термін охоплює всі дії, які завдають фізичну, сексуальну або психічну шкоду чи страждання, погрози такими діяннями, примус, позбавлення волі тощо. Ці дії можуть відбуватися публічно або приватно [2, с. 5].

Гендерно зумовлене насильство здійснює руйнівний вплив на фізичне здоров'я постраждалих і призводить до виникнення у них психологічних проблем. Отже, особи, що пережили таке насильство, потребують професійної соціально-психологічної підтримки й допомоги.

Діяльність фахівців із соціальної роботи, психологів, медиків та інших залучених спеціалістів із особами, які постраждали від гендерно зумовленого насильства, доцільно будувати на основі гендерно чутливого підходу, спираючись на гендерно чутливе спілкування, дотримуючись правил толерантності, спрямованих на

пом'якшення конфліктності між особистостями різної статі, подолання комунікативних бар'єрів, викликаних гендерними стереотипами. Гендерно чутлива мова включає в себе використання слів та фраз, які відображають усі гендерні напрями та виражають повагу до всіх осіб, незалежно від їхньої статі чи гендерної ідентичності. Шляхами творення гендерно чутливої мови є стратегія фемінізації та стратегія статевої нейтралізації [3, с. 124].

Серед основних принципів гендерно чутливого спілкування: інклюзивність – мова має відображати різноманіття та бути включною для всіх, незалежно від їхньої статі та гендерної ідентичності; рівність – мовне спілкування повинно сприяти рівності, уникати дискримінаційних виразів або стереотипів, пов'язаних із статтю чи гендером; видимість – важливо забезпечити рівну видимість жінок та чоловіків у мові, уникаючи невидимості будь-якої групи [4].

У ході здійснення практичної експериментальної діяльності з жінками, що постраждали від насильства, дотримуючись принципів соціальної роботи, заснованої на гендерно чутливому підході, ми розробили та впровадили Тренінгову програму для осіб, які пережили гендерно зумовлене насильство.

Протягом чотирьох місяців 20 жінок, що є клієнтками Спеціалізованої служби первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі при Дніпровському міському центрі соціальних служб, мали змогу брати участь у тренінгових заняттях, спрямованих на підвищення обізнаності з гендерних питань, формування гендерної культури, подолання гендерних стереотипів та встановлення гендерної рівності. Крім того, значна увага на наших соціально-психологічних тренінгах приділялася покращенню емоційно-психологічного стану учасниць експерименту, зниженню рівня їхньої особистісної тривожності, формуванню стресостійкості та впевненості в собі. Протягом 9 занять жінки засвоювали теоретичний матеріал з основ теорії гендеру та мали змогу закріпити отримані знання на практиці, виконуючи спеціально підібрані тренінгові вправи.

Зокрема, особливу увагу було приділено груповим дискусіям, мозковим штурмам, кейсам, ігровим методикам. Важливу роль у досягненні поставлених цілей відігравали психодіагностичні та психокорекційні методики (тестування, арттерапевтичні техніки, психогімнастика), за допомогою яких ми визначали існуючі в жінок психологічні проблеми та сприяли їх вирішенню.

Тренінгові вправи ретельно підбиралися з урахуванням проблем та потреб клієнток. Важливе значення мала подача матеріалу на основі гендерно чутливого підходу, з використанням гендерно чутливої лексики. Жодне слово не мало образити почуття чи порушити гідність осіб, які постраждали від насильства, викликати в них неприємні спогади чи спровокувати виникнення негативних психологічних станів.

Кожен зі спеціалістів, які були залучені до нашої експериментальної роботи, отримав чіткі рекомендації щодо особливостей установаження контакту та взаємодії з жінками на основі гендерно чутливого спілкування. У ході реалізації Тренінгової програми акцент робився на толерантне, поважне ставлення, недопущення дискримінації за гендерною ознакою, встановлення гендерної рівності та гендерної справедливості.

Для аналізу ефективності проведеної дослідно-експериментальної роботи було визначено три основних критерії: когнітивний, поведінково-діяльнісний та психологічний. Порівняльний аналіз результатів діагностики, проведеної до та після експерименту, показав значне підвищення показників за всіма вказаними критеріями. Зокрема, до участі у Тренінговій програмі у більшості респонденток (75%) був низький рівень знань з основ гендерної теорії, вони погано володіли інформацією про власні права у контексті недопущення гендерної дискримінації та гендерно зумовленого насильства, не орієнтувалися щодо системи закладів і організацій, які можуть надати допомогу у разі загрози або здійснення такого насильства. Участь у тренінгових заняттях допомогла досягти зростання цих показників у більшості жінок (80%) до високого рівня.

За результатами первинної діагностики більшість опитаних (85%) показували низький рівень умінь щодо побудови власної програми життєдіяльності з дотриманням правил безпечної поведінки і недопущення проявів гендерно зумовленого насильства по відношенню до себе та інших; вирішення конфліктних ситуацій, пов'язаних із гендерною нерівністю та гендерною дискримінацією; спроможності захищати й відстоювати свої права у разі спроби або скоєння факту гендерно зумовленого насильства. Завдяки участі в нашому експерименті рівень цих показників у половини жінок зріс до середнього і ще в половини – до високого.

Покращився після участі у тренінгових заняттях і психологічний стан осіб, які зазнали гендерно зумовленого насильства. Якщо за результатами первинної діагностики у переважної більшості респонденток (80%) була підвищена тривожність, низька самооцінка та нездатність протистояти стресу, то вже наприкінці нашої взаємодії у 40% цей показник підвищився до високого рівня і у 55% – до середнього.

Висновки. Таким чином, аналіз здійсненої нами дослідно-експериментальної роботи свідчить про високу ефективність розробленої та впровадженої Тренінгової програми для осіб, які пережили гендерно зумовлене насильство, на основі гендерно чутливого спілкування.

Проведене дослідження не вичерпує усієї складності проблеми надання допомоги особам, які пережили гендерно зумовлене насильство. Подальшої розробки потребують питання підвищення компетентності фахівців щодо здійснення соціальної роботи на основі гендерно чутливого підходу з дотриманням правил гендерно чутливого спілкування. Доцільним також вважаємо більш широке залучення до такої

роботи не лише спеціалістів державних соціальних служб, але і представників благодійних організацій і волонтерів, сприяння створенню та розвитку груп само- і взаємодопомоги.

Список використаних джерел:

1. Гендерно зумовлене та домашнє насильство під час повномасштабної війни : основні виклики та потужні інструменти протидії. *Ла-Страда Україна* : вебсайт. URL: <https://la-strada.org.ua/articles/genderno-zumovlene-ta-domashnye-nasylstvo-pidchas-rovnomasshtabnoyi-vijny.html> (дата звернення : 25.09.2024).

2. Як надати першу допомогу особам, які пережили гендерне насильство : кишеньковий посібник; МОМ, УВКБ ООН та ЮНІСЕФ. 2020, 44 с. URL : <https://italy.iom.int/sites/g/files/tmzbd11096/files/italy-pocket-guide-ukr.pdf> (дата звернення : 25.09.2024).

3. Чуєшкова О. В. Реалізація стратегії статевої нейтралізації в Інтернет-дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019 № 40. Том 1. С. 123 – 126.

4. Інформаційна пам'ятка щодо гендерно чутливого толерантного спілкування в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, рекомендації з використання гендерно чутливої мови. URL : <https://dsns.gov.ua/upload/2/1/1/0/4/7/1/informaciina-pamiatka-tolerantne-spilkuвання-2.pdf> (дата звернення : 25.09.2024).

Алла Киричок,

*здобувач другого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Наталія Олексюк,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка*

МЕХАНІЗМИ МОНІТОРИНГУ І ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

У статті розглянуто питання практичної реалізації моніторингу та оцінювання якості надання соціальних послуг. Проаналізовано специфіку оцінювання якості надання соціальних послуг, зокрема щодо інтерпретації отриманої інформації. Обґрунтовано необхідність залучення до моніторингу й оцінювання отримувачів